

HAPSc Policy Briefs Series

Vol 5, No 1 (2024)

HAPSc Policy Briefs Series

Presentation of Key Findings from a Study on Political Interventions and Clientelism in the Work of Public Administration in the Case of Water Resource Management by Local Government Authorities

Grammatoula Karagianni

doi: [10.12681/hapscpbs.38979](https://doi.org/10.12681/hapscpbs.38979)

Copyright © 2024, Grammatoula Karagianni

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

To cite this article:

Karagianni, G. (2024). Presentation of Key Findings from a Study on Political Interventions and Clientelism in the Work of Public Administration in the Case of Water Resource Management by Local Government Authorities. *HAPSc Policy Briefs Series*, 5(1), 133–139. <https://doi.org/10.12681/hapscpbs.38979>

Presentation of Key Findings from a Study on Political Interventions and Clientelism in the Work of Public Administration in the Case of Water Resource Management by Local Government Authorities¹

Grammatoula Karagianni²

Abstract

Public Administration undergoes numerous changes in its mission to serve citizens. Sometimes, these changes are influenced by political interventions aimed at showcasing their social responsibility, particularly highlighting public policy, which is often confined within the narrow bounds of political decisions. Moreover, corruption and clientelism are phenomena associated with the exercise of public policy. This policy brief presents some key findings from postdoctoral research, which conducted from 2013 until 2020, on these issues in the case of the Region and Municipalities of Northern Greece regarding water resource management. The research concludes that there are issues of clientelism and that political interventions affecting the implementation of legislation were absent.

Keywords: Public Policy, Public Administration, Water Resource Management, Local Government Organizations.

Παρουσίαση Βασικών Ευρημάτων Μελέτης για τις Πολιτικές Παρεμβάσεις και τις Πελατειακές Σχέσεις στο Έργο της Δημόσιας Διοίκησης στην Περίπτωση Διαχείρισης των Υδάτινων Πόρων από τους ΟΤΑ

Γραμματούλα Καραγιάννη

Περίληψη

Η Δημόσια Διοίκηση υπόκειται σε πολλές αλλαγές κατά την εκτέλεση του έργου της στην εξυπηρέτηση του πολίτη. Κάποιες φορές οι αλλαγές αυτές έχουν να κάνουν με πολιτικές παρεμβάσεις προκειμένου να προβάλλουν το κοινωνικό τους πρόσωπο, ιδιαίτερα να αναδείξουν την Δημόσια πολιτική η οποία περιορίζεται στα στενά όρια των πολιτικών αποφάσεων. Επιπλέον, η διαφθορά και η πελατειακότητα είναι φαινόμενα που συνδέονται με την άσκηση της δημόσιας πολιτικής. Το παρόν policy brief παρουσιάζει κάποια βασικά ευρήματα μεταδιδακτορικής έρευνας που υλοποιήθηκε την περίοδο 2014-2022 για τα ζητήματα αυτά στην περίπτωση Περιφέρειας και Δήμων της Βορείου Ελλάδας για το ζήτημα της διαχείρισης υδάτινων πόρων, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν ζητήματα πελατειακών σχέσεων, όπως επίσης και ότι οι πολιτικές παρεμβάσεις που να επηρεάζουν την εφαρμογή της νομοθεσίας δεν υπήρξαν.

Keywords: Δημόσια Πολιτική, Δημόσια Διοίκηση, Διαχείριση Υδάτινων Πόρων, Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

¹ To cite this paper in APA style: Karagianni, G. (2024). Presentation of Key Findings from a Study on Political Interventions and Clientelism in the Work of Public Administration in the Case of Water Resource Management by Local Government Authorities. *HAPSc Policy Briefs Series*, 5(1), 133-139. <https://doi.org/10.12681/hapscpbs.38979>

² Post-doc Researcher, Department of Political Science, Democritus University of Thrace, Greece.

Εισαγωγή

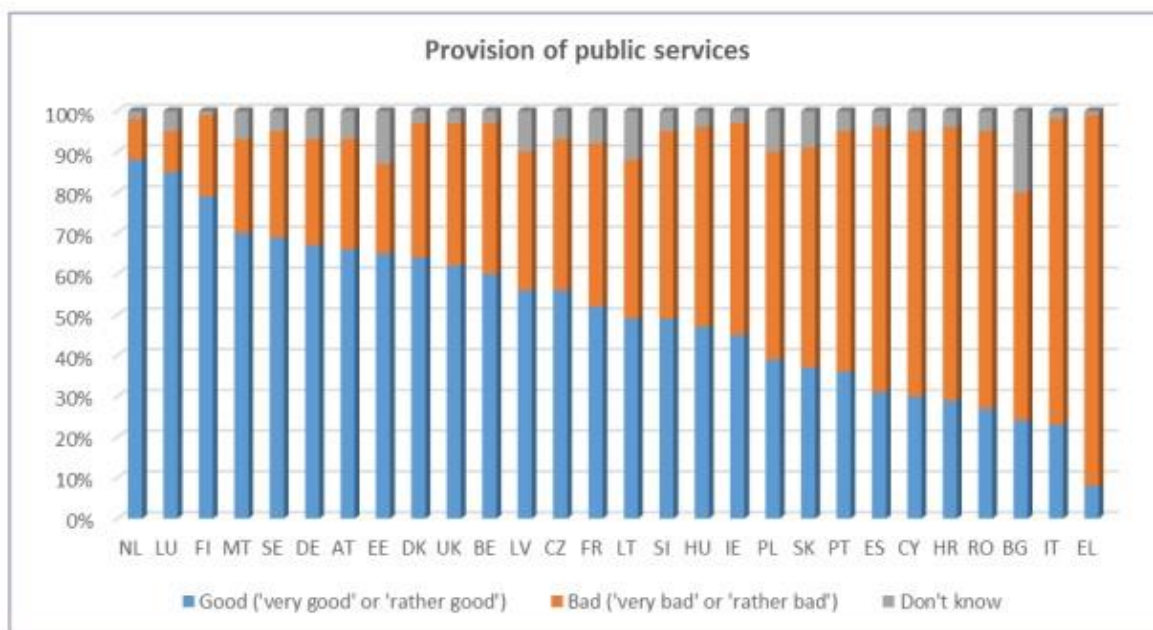
Η Δημόσια Διοίκηση, ως επιστημονικό πεδίο εστιάζει ιδιαίτερα στη μελέτη των διοικητικών καθηκόντων θεσμών και οργάνων του Κράτους. Επιπροσθέτως, μέσα από αυτό το πεδίο μπορούν να μελετηθούν επί της ουσίας κοινωνικά φαινόμενα τα οποία υπόκεινται σε διαρκείς αλλαγές, λόγω μεταβολών σε κοινωνικές αξίες και σε πολιτικές αλλαγές (Thornhill & G. VanDijk 2010). Για τη Δημόσια Διοίκηση στην Ελλάδα, ως διοικητικό μηχανισμό, υπάρχουν μελέτες στις οποίες έχουν τεθεί ζητήματα και υπάρχει σχετική συζήτηση για το κατά πόσο αυτή έχει προχωρήσει ακολουθώντας νέα μοντέλα και προσεγγίσεις (Μιχιώτης & Ρωσσίδης, 2023; Kritas, Sidiropoulos & Kakouris, 2021; Lamproroulou & Oikonomou, 2018). Μια άποψη ιδιαίτερα διαδεδομένη είναι ότι έως τώρα δεν έχει πραγματοποιηθεί ουσιαστική διοικητική αποκέντρωση, όμως ο συντονισμός των δημοσίων υπηρεσιών έχει βελτιωθεί και η πολιτικοποίηση μάλλον έχει υποχωρήσει. Παράλληλα, έχει σύμφωνα με την άποψη αυτή υπάρξει και μικρή βελτίωση ως προς την καταπολέμηση της διαφθοράς, ενώ η μεγαλύτερες αλλαγές και μεταρρυθμίσεις έχουν προωθηθεί στην ψηφιοποίηση της διοίκησης τα τελευταία χρόνια (Σωτηρόπουλος, 2022).

Ως προς τη δημόσια πολιτική, αυτή αφορά σε «ό,τι οι κυβερνήσεις επιλέγουν ή δεν επιλέγουν να πράξουν και συνιστά εξουσιαστική κατανομή αξιών για την κοινωνία». Σε μια ευρύτερη έννοια η Δημόσια Πολιτική ορίζεται «ως μια μακρά σειρά λίγο – πολύ συσχετιζόμενων ενεργειών καθώς και οι συνέπειές τους σε αυτούς που αφορούν» (Thornhill & VanDijk, 2010; Σωτηρόπουλος, 2022). Μάλιστα, σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν πραγματοποιηθεί μελέτες που μελετούν τα ζητήματα δημόσιας πολιτικής και δημόσιας διοίκησης και το κατά πόσο ο εξευρωπαϊσμός ως διαδικασία επηρεάζει αυτούς τους δύο τομείς (Börzel & Risse 2000).

Οι δημόσιες υπηρεσίες στα Κ-Μ της Ε.Ε

Ως προς τις αντιλήψεις που έχουν οι πολίτες για τη δημόσια διοίκηση στα Κράτη – Μέλη της ΕΕ, υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία της Eurostat. Σε χώρες όπως η Ολλανδία, το Λουξεμβούργο, η Φιλανδία, η Μάλτα, η Σουηδία, η Γερμανία και η Αυστρία οι πολίτες δηλώνουν ότι αισθάνονται ότι έχουν καλές δημόσιες υπηρεσίες σε ποσοστό άνω του 60%. Στον αντίποδα, σε χώρες όπως η Κύπρος, Ουγγαρία, Ρουμανία, Βουλγαρία και Ελλάδα οι πολίτες δηλώνουν ότι αισθάνονται ότι έχουν καλές δημόσιες υπηρεσίες σε επίπεδο μικρότερο του 40%. Αξίζει να αναφερθεί ότι η Ελλάδα στη σχετική μέτρηση είναι ουραγός με λιγότερο από 10% να των πολιτών να δηλώνει ότι είναι ευχαριστημένο με τις δημόσιες υπηρεσίες (βλ. πίνακα 1).

Διάγραμμα 1: Διαφορές αναφορικά με την αντίληψη που υπάρχει αναφορικά με τις δημόσιες υπηρεσίες στα κράτη μέλη της ΕΕ.

Πηγή: European Commission (2018). *Quality of Public Administration*, διαθέσιμο στο: <https://commission.europa.eu/system/files/2018-06/european-semester_thematic-factsheet_quality-public-administration_el.pdf> [Ανακτήθηκε 16/2/2022]

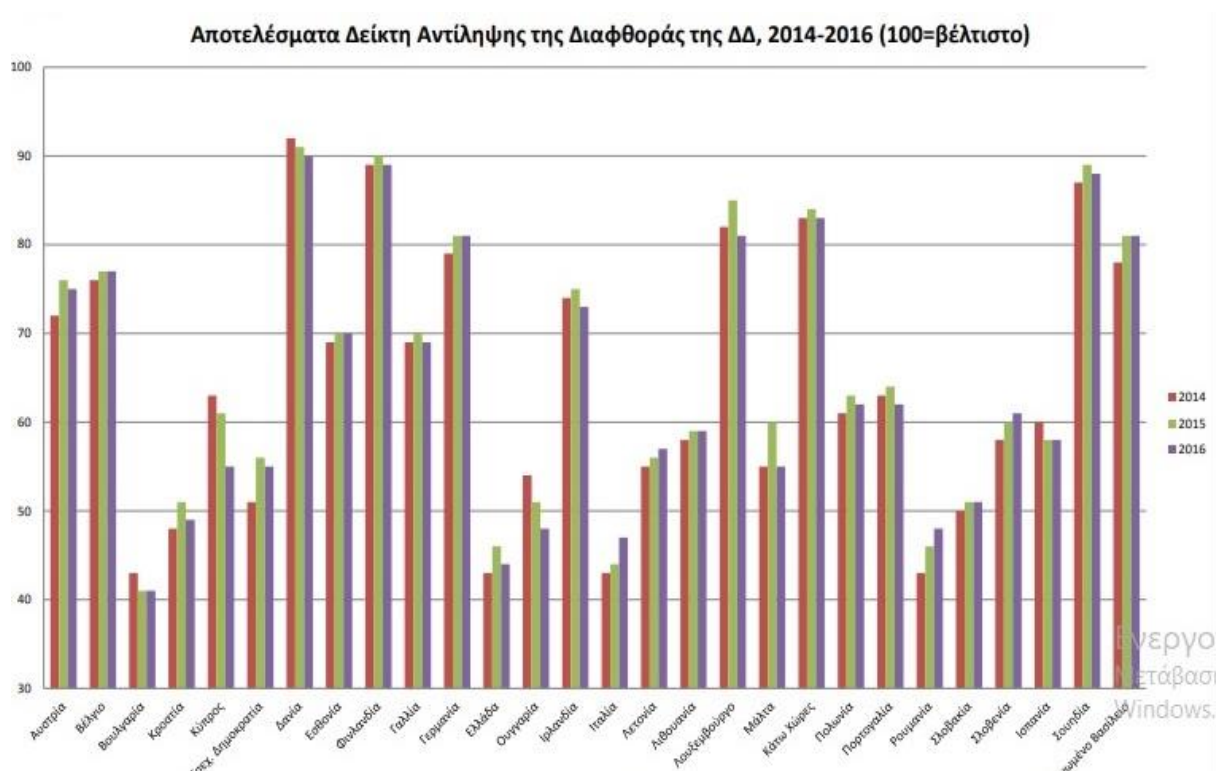
Σε αυτό το πλαίσιο, έχει υποστηριχθεί ότι ένας σημαντικός αριθμός χωρών εξακολουθούν να εφαρμόζουν ελάχιστα στην πράξη τις επίσημες ρυθμίσεις που έχουν θεσπίσει για την ορθότερη χάραξη και εφαρμογή πολιτικής. Για παράδειγμα, η Ελλάδα εμφανίζει μειωμένη την τάση εφαρμογής των ρυθμίσεων που συντελούν στη χάραξη της πολιτικής, σε αντίθεση με χώρες όπως η Δανία, η Φιλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο στις οποίες η χάραξη της πολιτικής εμφανίζεται ενσωματωμένη με τη διαδικασία των μεταρρυθμίσεων. Οι πολιτικές, ωστόσο, στην Ελλάδα μπορούν να βελτιωθούν με τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών και της ακαδημαϊκής κοινότητας (European Commission, 2018).

Ένα από τα ζητήματα που είναι πολύ σημαντικά για την βελτίωση της δημόσιας διοίκησης και της διοίκησης είναι η αντιμετώπιση των φαινομένων διαφθοράς. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 το ενδιαφέρον για τη διαφθορά αυξάνει σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς η διεθνής κοινότητα αντιλαμβάνεται τις σοβαρές συνέπειές της στον οικονομικό και πολιτικό τομέα (Cooper-Drury et al, 2006). Η διαφθορά αναγνωρίζεται ως ένα φαινόμενο σύνθετο με πολλές πτυχές και διαστάσεις στους διάφορους τομείς της κοινωνίας (Κουτσούκης & Σκλιάς, 2005; Σπυράκη & Σπυράκης, 2011). Η διαφθορά επιφέρει δυσλειτουργία στη δημόσια ανάπτυξη εφόσον επιδρά στη βιωσιμότητα των κρατικών προϋπολογισμών υπονομεύοντας τις δημόσιες δαπάνες. Η ύπαρξη λιγότερων πόρων λόγω

των πρακτικών διαφθοράς μπορεί να είναι επιζήμια για την κοινωνική προστασία και τις δημόσιες υπηρεσίες διότι μειώνεται ο διαθέσιμος προϋπολογισμός και διαταράσσεται η ισότιμη πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, μόνο η διαφθορά κοστίζει στην οικονομία της ΕΕ 120 δισ. EUR ετησίως, ποσό ελάχιστα μικρότερο από τον ετήσιο προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Αξίζει να αναφερθεί, ότι σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία κατά την προηγούμενη δεκαετία, σημειώθηκε μια μικρή βελτίωση σχετικά με το επίπεδο διαφθοράς της Ε.Ε., καθώς το 71% θεωρεί ότι υπάρχει εκτεταμένη διαφθορά, έναντι 75 % το 2013. Βέβαια, τα αποτελέσματα σε επίπεδο κρατών μελών διαφέρουν σημαντικά με τη διαφθορά μεγαλύτερη στη Νότια και την Ανατολική Ευρώπη απ’ ότι στη Βόρεια και τη Δυτική Ευρώπη (European Commission, 2018).

Διάγραμμα 2: Αποτελέσματα Δείκτη Διαφθοράς στη Δημόσια Διοίκηση 2014-2016

Πηγή: European Commission (2018). Quality of Public Administration, pp. 5 διαθέσιμο στο: <https://commission.europa.eu/system/files/2018-06/european-semester_thematic-factsheet_quality-public-administration_el.pdf> [Ανακτήθηκε 16/2/2022].

Η διαφθορά με την πάροδο του χρόνου μπορεί να προκαλέσει άσχημες καταστάσεις, ενισχύοντας τις κοινωνικές ανισότητες με δυσμενείς επιπτώσεις στην κατανομή του εισοδήματος και να οδηγήσει στην αδιαφορία για την προστασία του περιβάλλοντος. Δύναται να κλονίσει την εμπιστοσύνη στο κράτος, στους θεσμούς και στις κυβερνήσεις, καθώς μειώνει την ικανότητά τους να παρέχουν επαρκείς δημόσιες υπηρεσίες. Το χειρότερο όλων είναι ότι η διαφθορά μπορεί να προκαλέσει απειλή

για την ίδια τη δημοκρατία. Η διαφθορά μπορεί να έχει αντίκτυπο στις πολιτικές και τα κονδύλια τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και επίπεδο ΕΕ. Η μέτρηση της διαφθοράς αποτελεί πολύπλοκη εργασία. Η διαφθορά διαφέρει από τις περισσότερες πτυχές που χαρακτηρίζουν την υγεία και τον πλούτο μιας οικονομίας, στοιχεία τα οποία μπορούν να μετρούνται βάσει αντικειμενικών οικονομετρικών δεικτών. Παρότι είναι δυνατή η αξιολόγηση της κατάστασης, συνήθως δεν είναι δυνατή η ποσοτικοποίηση της πλήρους έκτασης του προβλήματος (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2023).

Η δημιουργία πελατειακών σχέσεων (Πελατειακότητα) και οι ΟΤΑ

Οι «πελατειακές σχέσεις» αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα της σύγχρονης διεθνούς πολιτικής (Ηφαιστος, 2014). Στην Ελλάδα, οι σχέσεις μεταξύ πολίτη και κράτους θα πρέπει να διέπονται από την εφαρμογή των συνταγματικών διατάξεων περί Ισότητας των Ελλήνων. Έτσι, σύμφωνα με το αρ. 4 πργ. 1 του Συντάγματος «οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου». Στην Ελλάδα, σημαντικό σημείο στη σχέση μεταξύ κράτους – πολίτη είναι και η Τοπική Αυτοδιοίκηση. Αυτό συμβαίνει καθώς οι φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης διαχειρίζονται θέματα τοπικού χαρακτήρα και αποτελούν το σημείο επαφής του κράτους με τους πολίτες (Harrop & Hague, 2010). Σύμφωνα με τη “Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης” (Ν. 3852/2010) οι εκ του νόμου 3199/2003 περί προστασίας και διαχείρισης των Υδατικών πόρων προβλεπόμενες αρμοδιότητες επιμερίζονται μεταξύ της Κρατικής Διοίκησης και των αιρετών Περιφερειών. Η Κρατική Διοίκηση επιφορτίζεται με την ευθύνη χάραξης της στρατηγικής προστασίας και διαχείρισης και οι αιρετές περιφέρειες κυρίως με την υλοποίηση του στρατηγικού σχεδιασμού (Υπουργείο Ενέργειας & Περιβάλλοντος, αχρ.).

Ευρήματα μελέτης

Σε σχετική μελέτη, στο πλαίσιο μεταδιδακτορικής έρευνας που αφορά την περίπτωση των πελατειακών σχέσεων των ΟΤΑ με συγκεκριμένο case study Περιφέρεια της βόρειου Ελλάδας, για τη διαχείριση των υδάτινων πόρων (Καραγιάννη, υπό δημοσίευση), το θέμα αυτό έχει εξεταστεί και προέκυψε ότι οι υποεθνικοί φορείς δεχόταν αρκετές παρεμβάσεις, περισσότερο σε επίπεδο πελατειακών σχέσεων και λιγότερο σε πολιτικό επίπεδο. Οι παρεμβάσεις αυτές αφορούσαν τη διευθέτηση λογαριασμών Ύδρευσης ή παροχής νερού. Η επίλυση τέτοιων υποθέσεων γίνονταν στην πρώτη περίπτωση με επανέλεγχο των λογαριασμών μετά από τεκμηρίωση ενώ στη δεύτερη περίπτωση με κάθετη αρνητική απάντηση και εφαρμογή του κανονισμού της Ύδρευσης. Ο σχεδιασμός και η πολιτική δράση της περιφερειακής αρχής δεν επέτρεψε τις όποιες πολιτικές παρεμβάσεις να κατευθύνουν την πολιτική στον καίριο αυτόν τομέα, ενώ η απαρέγκλιτη τήρηση του κανονισμού της υπηρεσίας θεωρούνταν αυτοσκοπός για την ομαλή της λειτουργία.

Τα στοιχεία που ανέκυψαν στην εν λόγω έρευνα είναι αντικρουόμενα. Από τη μία εκπρόσωπος θεσμικού φορέα της Περιφέρειας υποστήριξε ότι δεν προέκυψαν ιδιαίτερα ζητήματα στην εφαρμογή των νομοθετικών διατάξεων, καθώς όπως ανέφερε θεσμικός παράγοντας σε ημιδομημένη συνέντευξη *«η Περιφέρεια μας έχει εντάξει στο τεχνικό της πρόγραμμα, ένα οργανωμένο σχέδιο διαχείρισης και εξοικονόμησης των υδάτινων πόρων και υλοποιεί ένα πλήθος έργων που υπηρετούν αυτή τη στρατηγική, όπως η κατασκευή φραγμάτων, γεωφραγμάτων, αρδευτικών δικτύων, εκσυγχρονισμό υπαρχόντων αρδευτικών δικτύων, αποκαταστάσεις βλαβών αρδευτικών δικτύων κ.ά. Δεν αντιμετωπίσαμε κανένα πρόβλημα, πέρα από κάποιες διευκρινήσεις που απαντήθηκαν από την κεντρική κυβέρνηση»*. Από την άλλη πλευρά, Πρόεδρος Νομικού Προσώπου τοπικού Δήμου ανέφερε πως *«ενεργώντας ως εκ' του Νόμου, εργαλείο εφαρμογής της υδατικής πολιτικής και διαχείρισης Υδάτινων Πόρων, η εδαφική περιφέρεια του Δήμου μας εφήρμοσε με πολλά προσκόμματα κατά το διάστημα των ετών 2011-2014 πολιτικές περιορισμού της σπατάλης του νερού και περιορισμού των απωλειών αυτού από τα δίκτυα»*, ενώ συνέχισε λέγοντας ότι *«Κατά τη διάρκεια της θητείας μου δεν αντιμετωπίστηκαν ιδιαίτερα προβλήματα στην εφαρμογή των ΚΥΑ, συνεπεία κυβερνητικής πολιτικής. Τα προβλήματα προέκυπταν από την πολυνομία την κακονομία και την πολυδαίδαλη δομή του Ελληνικού Δημοσίου»*. Όσον αφορά τις πολιτικές παρεμβάσεις στη διαχείριση των υδάτων από τους υποεθνικούς φορείς (Δήμους & Περιφέρειες) όπως φαίνεται κι από τα στοιχεία της έρευνας δεν υπήρξαν σε τέτοιο βαθμό, ώστε να επηρεάζεται το έργο των τοπικών αρχών.

Συμπερασματικά

Η λειτουργία της δημόσιας διοίκησης και η αντιμετώπιση φαινομένων κακοδιοίκησης και διαφθοράς αποτελούν σημαντικό ζήτημα. Σε ό,τι αφορά, όμως, το ζήτημα της διαχείρισης υδάτινων πόρων δεν φαίνεται να τίθενται ιδιαίτερα ζητήματα διαφθοράς, όμως διαφαίνεται πως μάλλον υπάρχουν ζητήματα πολυνομίας και κακονομίας που δημιουργούν προβλήματα στην εφαρμογή του νόμου, καθώς και προσκόμματα σε ό,τι αφορά τις πολιτικές περιορισμού της σπατάλης του νερού για το διάστημα που ολοκληρώθηκε η μελέτη (2022). Τέλος, δεν αναφέρθηκαν ιδιαίτερες πολιτικές παρεμβάσεις στα εν λόγω ζητήματα.

References

- Börzel T.A. & Risse T. (2000), When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change, *European Integration online Papers (EIoP)*, 4(15), 1-23.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014). Έκθεση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.. Έκθεση της ΕΕ για την καταπολέμηση της διαφθοράς - COM/2014/038. Διαθέσιμο στο: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0038>> (Ανακτήθηκε: 2/2/2024).
- European Commission. (2015). Quality of Public Administration, A Toolbox for Practitioners. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/regional_policy/el/newsroom/news/2020/01/14-01-2020-financing-the-green-

transition-the-european-green-deal-investment-plan-and-just-transition-mechanism (Ανακτήθηκε: 05/04/2024).

- European Commission (2018). Quality of Public Administration. Διαθέσιμο στο: <https://commission.europa.eu/system/files/2018-06/european-semester_thematic-factsheet_quality-public-administration_el.pdf> (Ανακτήθηκε: 16/2/2022).
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2023). Καταπολέμηση της διαφθοράς: Αυστηρότεροι κανόνες για την καταπολέμηση της διαφθοράς στην ΕΕ και παγκοσμίως. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/el/ip_23_2516/IP_23_2516_EL.pdf (Ανακτήθηκε: 10/05/2024).
- Hague R. & Harrop M. (2010). *Συγκριτική Πολιτική και Διακυβέρνηση*, Αθήνα: Κριτική.
- Ήφαιστος, Π. (2014). «Πελαταιακές σχέσεις» μεταξύ ισχυρών και λιγότερο ισχυρών κρατών στο σύγχρονο κρατοκεντρικό διεθνές σύστημα και ο διάλογος Μηλίων-Αθηναίων στον *Θουκυδίδη*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Καραγιάννη, Μ. (υπό δημοσίευση). «Οι Πολιτικές Παρεμβάσεις στην Άσκηση της Δημόσιας Πολιτικής και της Λειτουργίας των Υποεθνικών Φορέων και ειδικότερα στη διαχείριση των Υδάτινων Πόρων». Κομοτηνή: ΔΠΘ
- Kritas, D., Sidiropoulos, S. & Kakouris, D. (2021). Total Quality Management and leadership: a way to improve healthcare services in Greece (pp. 335-345). In Sidiropoulos, S., Tzagkarakis, S. I., Kritas, D. (eds.), *1st Politeia International Conference Proceedings. Europe at the Crossroads: Leadership, Challenges and State of Play*. Athens: Hellenic Association of Political Scientists.
- Lampropoulou, M., & Oikonomou, G. (2018). Theoretical models of public administration and patterns of state reform in Greece. *International Review of Administrative Sciences*, 84(1), 101-121.
- Μιχιώτης, Α., & Ρωσσιδής, Ι. (2023). Η Εξέλιξη της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα μέσα από την Επίδραση του Ψηφιακού Μετασχηματισμού. *Επιθεώρηση Δημόσιας Διοίκησης*, 3(1): 116-140.
- Νικολάου, Κ. (2017). Το νερό ως κοινό αγαθό, πέρα από τις εταιρίες και το κράτος. Publisher: Εκδ. Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κοινωνικής Αλληλέγγυας Οικονομίας “UnivSSE Coop” Aristotle University of Thessaloniki. Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/319954277_To_nero_os_koino_agatho_pera_apo_tis_etairies_kai_to_kratos (Ανακτήθηκε: 15/05/2024).
- Υπουργείο Ενέργειας και Περιβάλλοντος (αχρ.). Διαχείριση Υδατικών Πόρων. Διαθέσιμο στο: <https://ypen.gov.gr/perivallon/ydatikoi-poroi/diacheirisi-ydatikon-poron/#Καλλικράτης%20και%20Υδατικοί%20Πόροι> (Ανακτήθηκε: 20/04/2024).
- Σωτηρόπουλος Α. Δημ. (2022). Η Ελληνική Δημόσια Διοίκηση Σήμερα: Χαρακτηριστικά και Προβλήματα. *Επιθεώρηση Δημόσιας Διοίκησης*, 2(1), 153-170.
- Σπυράκη, Χ., & Σπυράκης, Γ. (2011). Η διαφθορά στο δημόσιο τομέα: ζητήματα ορισμού και ταξινόμησης. *Επιθεώρηση Διοικητικής Επιστήμης*, 17/2011, 263-296.
- Thornhill, C. & VanDijk, G. (2010). Public Administration theory: justification for conceptualization. *Journal of Public Administration* (si-1), 95-110.